

**Қазақстан Республикасының материалдық емес мәдени
мұрасының ұлттық тізімі** Reçu CLT / CIN / ITH

№ п/п	Наименование элемента	Категория элемента нематериального культурного наследия (НКН) 20 MARS 2019
1	Наурыз	Әдет-ғұрыптар, салттар, мейрамдар
2	Құсбегілік (бүркіт, сұңқар т.б.)	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
3	Айтыс	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
4	Киіз үй мен оның бұйымдарын жасау дәстүрі	Дәстүрлі кәсіпке қатысты білімдер мен дағдылар
5	Қазақтың дәстүрлі домбыра күй өнері	Орындаушылық өнер
6	Қобызда орындау өнері	Орындаушылық өнер
7	Қазақтың дәстүрлі ән өнері	Орындаушылық өнер
8	Батырлар жыры – - Алпамыс батыр - Қобыланды батыр - Ер тарғын - Ер Едіге - Қамбар батыр - Қарабек батыр - Көкше батыр - Көкшенің ұлы Ер Қосай - Айсаның ұлы Ахмет батыр - Алау батыр - Тама батыр - Қарасай-Қази - Ер Жәнібек - Еңсегей бойлы ер Есім - Айдос батыр - Жетіген батыр - Сабалақ Абылай хан - Олжаш батыр - Қабылан батыр - Мырза Сәтбек батыр - Орақты батыр - Бөгенбай батыр - Қисса ер Қабанбай - Ер Жасыбай - Жидебай батыр - Олжабай батыр - Өтеген батыр - Райымбек батыр	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары

	<ul style="list-style-type: none"> - Жәнібек батыр - Мырқы батыр - Барақ батыр - Көкжарлы Барақ батыр - Базар батыр - Бердіқожа батыр - Жантай батыр - Сырым батыр - Ер Әжібай - Арқалық батыр - Ер Кенесары - Ағыбай бытар - Есенкелді батыр - Иман батыр - Жанқожа батыр - Саурық батыр - Сұраншы батыр - Байсейіт батыр - Мырзаш батыр - Шаян батыр - Қожеке батыр - Бекет батыр 	
9	Қыз Жібек	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
10	Қорқыт Ата кітабы	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
11	Қазақтың зергерлік өнері	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
12	Көкпар	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
13	Қазақ күресі	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
14	Киіз басу	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
15	Бесікті жасау және пайдалану дәстүрі	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
16	Қымызды дайындау дәстүрі	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
17	Қозы Көрпеш – Баян сұлу	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары

18	Жетігенде орындау өнері	Орындаушылық өнер
19	Сыбызғыда орындау өнері	Орындаушылық өнер
20	Шаңқобызда орындау өнері	Орындаушылық өнер
21	Ортеке	Орындаушылық өнер
22	Қара жорға биі	Орындаушылық өнер
23	Терме	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
24	Көмей	Орындаушылық өнер
25	Тоғызқұмалақ	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
26	Қазақтың дәстүрлі кілем тоқу өнері	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
27	Шұбатты дайындау дәстүрі	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
28	Қара өлең	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
29	Бақсы сарыны	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
30	Кесте	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
31	Текемет жасау дәстүрі	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
32	Тері өндеу дәстүрі	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
33	Ер-тұрман жасау	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар
34	Асық ойыны	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
35	Қазақ ұлттық тағамдары	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
36	Шілдехана - бесік тойы - қырқынан шығару - тұсау кесу	Әдет-ғұрыптар, салттар, мейрамдар

	- ашамайға мінгізу	
37	Беташар: - қоштасу - сыңсу - беташар - тойбастар - жар-жар	Әдет-ғұрыптар, салттар, мейрамдар
38	Жоқтау: - естірту - көңіл айту - көрісу - жоқтау - арыздасу	Әдет-ғұрыптар, салттар, мейрамдар
39	Сайыс: - аударыспақ - қыз қуу - теңге алу - жамбы ату - жорға жарыс	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
40	Шешендік сөздер	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
41	Қазақтың ұлттық киімдері: - сәукеле - кимешек - тақия - шапан т.б.	Дәстүрлі кәсіпке қатысты білімдер мен дағдылар
42	Қазақтың жылнамасы	Табиғат пен ғаламға қатысты білімдер мен әдет-ғұрыптар
43	Қожанасырдың әзіл әнгімелері	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
44	Көрұғлы эпосы	МЕММ-ның таратушысы ретінде тілді қоса алғанда, ауызша айту дәстүрлері мен айтылу нысандары
45	Дәстүрлі балалар және жасөспірімдер ойындары («Бес тас» «Тымпи», «Соқыр теке», «Ақ сүйек», «Алтыбақан», «Ақ терек пен көк терек» и др.)	Әдет-ғұрыптар, салттар, мейрамдар
46	Қазақтың дәстүрлі домбыра аспабын жасау қол өнері	Дәстүрлі қолөнермен байланысты білімдер мен дағдылар

Reçu CLT / CIH / ITH

Le - 3 AVR. 2014

N° 0308

**REGISTER OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

Adopted by the Chairman of the National Commission of the Republic of Kazakhstan for UNESCO and ISESCO Imangali Tasmagambetov, Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan and the National Committee of the Republic of Kazakhstan on Safeguarding Intangible Cultural Heritage on 14 March 2013.

№	Name of an element	Category of an element/ ICH domain	Geographic location of an element
1	Nauryz	Social practices, rituals and festive events	All regions of Kazakhstan
2	Hunting with birds of prey (Burkyts, eagles, hawks and etc.)	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
3	Aitys – art of music and poetic improvisation as a contest between akyns	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
4	Traditional knowledge and skills of manufacturing Kiyiz Yui/Yurt.	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
5	Kazakh traditional art of performing dombra kuy	Performing arts	All regions of Kazakhstan
6	Art of music performance on Kazakh national stringed instrument Kobyz	Performing arts	All regions of Kazakhstan
7	Kazakh traditional art of singing	Performing arts	All regions of Kazakhstan
8	Batyrlyan zhyry/ Heroic epics Cycle of 50 Kazakh heroic epics - Alpamys batyr - Kobylandy batyr - Yer targyn - Yer Edige - Kambar batyr - Karabek batyr - Kokshe batyr - Son of Kokshe Er Kosay - Son of Aisa Akhmet batyr - Alau batyr - Tama batyr - Karasay-kazy - Yer Zhanibek - Ensegei boily er Yessim - Aidos batyr - Zhetigen batyr - Sabalak Abylaikhan - Olzhash batyr - Kabylyan batyr - Myrza Satbek batyr	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan

	<ul style="list-style-type: none"> - Orakty batyr - Bogenbay batyr - Kissa yer Kabanbay - Yer Zhassybay - Zhidebay batyr - Olzhabay batyr - Otegen batyr - Rayimbek batyr - Zhanibek batyr - Myrky batyr - Barak batyr - Kokzharly Barak batyr - Bazar batyr - Berdikozha batyr - Zhantay batyr - Syrym batyr - Yer Azhibay - Arkalyk batyr - Yer Kenesary - Agybay batyr - Yessenkeldi batyr - Iman batyr - Zhankozha batyr - Sauryk batyr - Suranshy batyr - Bayseyit batyr - Myrzash batyr - Shayan batyr - Kozheke batyr - Beket batyr 		
9	Kyz Zhibek – Kazakh lyric and epic poem	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
10	The book of Korkyt Ata – Kazakh epic	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
11	Kazakh zergerligi – knowledge and skills of Kazakh traditional jewellery making	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
12	Kokpar – Kazakh national horse-riding sports game	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
13	Kazakh Kuresi – Kazakh traditional art of wrestling	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
14	Kiyiz basu – traditional art of manufacturing felt	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
15	Besik – traditions of manufacturing and using Kazakh	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan

	traditional baby cradle		
16	Kymyz – technologies of manufacturing and meaning of Kumys, Kazakh traditional dairy product made from fermented horse milk	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
17	Kozy Korpesh – Bayan Sulu - Kazakh lyric and epic poem	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
18	Zhetigen – technologies of manufacturing traditional polycord stringed musical instrument and art of performing on it	Performing arts	All regions of Kazakhstan
19	Sybyzgy – technologies of manufacturing traditional wind musical instrument and art of performing on it	Performing arts	All regions of Kazakhstan
20	Shankobyz – technologies of manufacturing traditional reed musical instrument and art of playing on it	Performing arts	All regions of Kazakhstan
21	Orteke – Kazakh traditional art of music puppetry	Performing arts	All regions of Kazakhstan
22	Kara Zhorga – folk dance	Performing arts	All regions of Kazakhstan
23	Terme – singing and recitative genre of Kazakh folklore	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
24	Komei – Kazakh traditional art of throat singing and reciting	Performing arts	All regions of Kazakhstan
25	Togyzkumalak/9 stones – Kazakh traditional board game	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
26	Kazakh traditional art of carpet weaving	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
27	Shubat – technologies of manufacturing and meaning of the national dairy product Shubat made of camel milk	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
28	Kara Olen – genre of lyric singing	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
29	Baksy Saryny – ritual ceremonial song of Kazakh shamans, followed by dancing	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan

30	Keste – Kazakh embroidery on various materials	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
31	Tekement – tradition of manufacturing felt carpet	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
32	Teri ondeu – traditions and technologies of manufacturing leather products	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
33	Er-turman – technologies of manufacturing horse harnesses	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan
34	Asyk – national game	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
35	Kazakh national cuisine	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
36	Shildekhana – Kazakh ceremonies related to the birth of a child: <ul style="list-style-type: none"> - Besik toyi - Kyrkynan shygaru - Tusau kesu - Ashamayga mingizu 	Social practices, rituals and festive events	All regions of Kazakhstan
37	Betashar – Kazakh wedding ceremonies: <ul style="list-style-type: none"> - Qoshtasu - Synsu - Betashar - Toybastar - Zhar-zhar 	Social practices, rituals and festive events	All regions of Kazakhstan
38	Zhoktau – funeral rites <ul style="list-style-type: none"> - Estirtu - Konil aitu - Korisu - Zhoktau - Aryzdasu 	Social practices, rituals and festive events	All regions of Kazakhstan
39	Sayis – national horse-racing games: <ul style="list-style-type: none"> - Audaryspak - Kyz kuu - Tenge alu - Zhaby atu - Zhorga zharys 	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
40	Sheshendik sozder – art of oratory performance	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
41	Kazakh traditional wearing – technologies of manufacturing and meaning: <ul style="list-style-type: none"> - Saukele - Kimeshek - Taqiya 	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan

	<ul style="list-style-type: none"> - Shapan - other 		
42	Kazakhtyn zhylnamasy – Kazakh calendar of 12-year animal cycle	Knowledge and practices concerning nature and the universe	All regions of Kazakhstan
43	Anecdotes and tales of Kozhanassyr/Hodja Nasreddin	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
44	“Keroglu” epic	Oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage	All regions of Kazakhstan
45	Traditional folk games <ul style="list-style-type: none"> - Asyk - Bes tas - Tympi - Sokyr teke - Ak suyek - Altybakan - Akterek pen kok terek - Other 	Social practices, rituals and festive events	All regions of Kazakhstan
46	Art of manufacturing Kazakh music instrument Dombra	Traditional craftsmanship	All regions of Kazakhstan

Secretary-General of Kazakhstan National Commission
for UNESCO and ISESCO

Assel Utegenova

БҰЙРЫҚ

ПРИКАЗ

50 ж. 01.03.2013

Астана қаласы

Астана қаласы

**Қазақстан Республикасының
материалдық емес мәдени мұрасының
Ұлттық тізімін бекіту туралы**

2003 жылы 17 қазанда Париж қаласында қабылданған «Материалдық емес мәдени мұраны қорғау туралы» конвенцияның 12-бабының 1) тармағына сәйкес **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Қоса беріліп отырған Қазақстан Республикасының материалдық емес мәдени мұрасының Ұлттық тізімі (бұдан әрі - Тізім) бекітілсін.

2. Мәдениет комитеті:

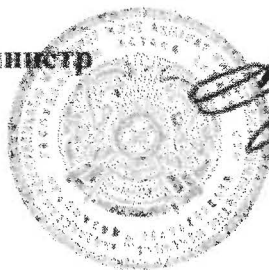
1) ЮНЕСКО-ға ұсыну мақсатында Тізімді Қазақстан Республикасының ЮНЕСКО және ИСЕСКО істері жөніндегі Ұлттық комиссиясына жолдасын;

2) Тізімді одан әрі толықтыру мақсатында тиісті жұмыстарды жүргізісін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау вице-министр А. Бөрібаевқа жүктелсін.

4. Осы бұйрық кол қойылған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Министр

М. Құл-Мұхаммед

**MINISTRY OF CULTURE AND INFORMATION
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
DECREE**

№ 50 dated 1.03.2013, Astana

**Regarding the approval of the National Intangible Cultural Heritage
List of the Republic of Kazakhstan**

In accordance with article 12 paragraph 1 of the Convention on Safeguarding the Intangible Cultural Heritage approved on 17 October 2003 in Paris, hereby order:

1. To approve the annexed National List of the Intangible Cultural Heritage of the Republic of Kazakhstan (from now on – the List).
2. For the Committee on Culture:
 - 1) for the aim of introducing the List to UNESCO first forward it to Kazakhstan National Commission for UNESCO and ISESCO;
 - 2) to conduct work on further updating and management of the List.
3. To authorize Vice-minister A.Buribayev in charge of controlling proper implementation of the Decree.
4. The following Decree enters into force from the day it has been officially signed.

The Minister

(signature and stamp)

M.Kul-Mukhammed

12. Наименование элемента

Тоғызқұмалақ – казахская традиционная настольная игра

13. Инвентаризационный номер и дата регистрации элемента

№25 приказом Министерства культуры и спорта РК №50 от 1.03.2013 г.

14. Категория суб-категория элемента

■ Знания и обычаи, относящиеся к природе

15. Географическое положение и диапазон распространения элемента

Элемент распространен на всей территории Казахстана.

16. А. Название заинтересованных сообществ, групп и отдельных лиц

Носителями элемента является все население Республики Казахстан. Отдельными сообществами являются

В. Участие сообществ, групп и носителей в инвентаризации элемента

В целях инвентаризации элемента, его включения в Национальный перечень НКН Казахстана и номинирования в Репрезентативный список НКН человечества членами были проведены следующие мероприятия:

- встречи Национального комитета РК по охране НКН в 2012-2013 гг.(протоколы 1,2,3, 4, 5 совещаний НацКомитета по охране НКН).
- полевые работы Фольклорной лаборатории им.Коркыт-Ата при КазНУИ по инвентаризации различных форм НКН: а) экспедиция в Или-казахский регион СУАР КНР в 2011 г.; б) экспедиция в казахские ауылы районов Баян оглы, Хобда, Налайхы, Улан Батор Монголии в 2012 г.; в) совместная этно-музыкальная экспедиция с ТЮРКСОЙ в регионы Карагандинской области РК в 2012 г.; г) организованная при поддержке Кластерного бюро ЮНЕСКО в г.Алматы экспедиция членов Национального комитета НКН в Южно-Казахстанскую область (Шымкент, Туркестан, Арыс, Сары-Агаш, Казыгурт); д) организованная при содействии ИЧКАП экспедиция в Восточно-Казахстанскую область РК (Оскемен, Семей, Аягоз, Абай, Тарбагатай, Куршим, Зайсан, Аксуат, Шубартау, Жарман, Кайнар, Шыгыс, Зайсан, Кокпекты, Катонкарагай).
- этно-фольклорные и инвентаризационные экспедиции сотрудников КазНУИ, Консерватории им.Курмангазы, Института литературы и искусствоведения им.М.Ауэзова и др.институтов в регионы РК в ходе реализации Государственной программы «Мәдени мұра» в 2004-2011 гг. Материалы полевых исследований вошли в выпущенные в рамках государственной программы научные исследования, музыкальные антологии и т.д. Инвентаризационные анкеты носителей (музыкантов и ремесленников), аудиозаписи, а также другие исследования хранятся в фондах КазНУИ, Национальной Консерватории им.Коркыт-Ата, частных фондах и институтах РК.

17. Описание элемента

«Тоғыз құмалақ» - казахская народная настольная игра на двоих. Для игры используют четырехугольную доску, имеющую 18 продолговатых лунок. В промежутке между рядами вырезаны еще две большие лунки круглой или продолговатой формы. Каждый из двух игроков имеет по 81 шарик, а в лунки кладут по девять. Ходы делаются поочередно. Выигравшим считается тот, кто забрал из лунок противника большее количество шаров. Если к концу игры количество шаров равно, то есть по 81 шару, игра считается ничейной. Партия может продолжаться четыре-пять часов.

В ходе игры соперникам приходится использовать все четыре основных математических действия, и чем быстрее вы будете считать, тем выгоднее. Но игра строится не только на скорости подсчета, но и на тактике. Раньше, как пишут историки, игра была настольно

популярной, что игроки могли обходиться без доски. Для этого участники выкапывали необходимые лунки прямо на земле и проводили партии. Игра называется «тоғыз құмалақ» (девяткой), потому что в основу 81 (9x9) и 162 (2x9x9) положено число 9, считавшееся у древних тюрков священным. Игра развивает математическое мышление и воспитывает выдержку.

Правила игры: игроки делают ходы поочерёдно. Делая ход, игрок берёт все шарики из любой непустой лунки на своей половине, и раскладывает их в лунки по одному против часовой стрелки. Если последняя лунка окажется вражеской и количество камешков в ней стало чётным, то камешки из этой лунки переходят в казан игроку, совершившему ход. После этого ход переходит к его сопернику. Игра ведётся до тех пор, пока один из двух игроков не наберёт в свой казан больше 81 камешка (этот игрок побеждает), либо они оба набирают 81 камешек (ничья).

Если после хода в какой-то лунке оказывается три камешка, то эта лунка объявляется «туздыком». В последующем каждый камешек, попавший в туздык, переходит в казан игрока, на чьей стороне расположен этот туздык, но игрок не может завести себе туздык на 9-ой, а также на лунке под той цифрой которой взял первым "туздык" соперник. У каждого игрока может быть не больше одного туздыка одновременно.

Если после хода у одного из игроков все лунки оказываются пустыми, то он попадает в ситуацию «атсыз калу» (остаться без коня). В этом случае он не может ходить, пока будет оставаться «пешим».

18. Методы передачи элемента

Передача элемента преимущественно проходит как в традиционной среде из поколения в поколения, так и в образовательных учреждениях и специализированных внеклассных кружках.

19. Уровень жизнеспособности элемента

- высокий
- средний
- низкий
- очень низкий

20. Существуют ли угрозы жизнеспособности элемента и необходимость в его срочной охране

- Нет
- Да (если да, то какие)

21. Наличие фото, видео, аудио материалов

- фото аудио
- видео

22. Ответственная организация, институт, ГО

Министерство культуры и информации РК - Главный эксперт Департамента музыкального искусства МКС РК А.Кузербаяев

Адрес: ул.Орынбор 8, подъезд 14, г.Астана 010000, РК, тел.: +7 7172 740517, email: a.kuzerbayev@mki.gov.kz

1. Name of the element

Togyzkumalak – Kazakh traditional board game

2. Inventory number and registration date

№25 adopted by the Decree of the Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan №50 March 1, 2003.

3. ICH domain of the element

- Social practices, rituals and festive events;
- Knowledge and practices concerning nature and the Universe;
- Traditional craftsmanship

4. Geographic range of the element

The element is found in all regions of Kazakhstan.

5. A. Names of communities, groups and individuals concerned with the element.

Most population of Kazakhstan represents the bearers and practitioners of the element. NGO's like National Togyzkumalak Federation, Togyzkumalak Federation of Astana City play active role in safeguarding the element.

B. Participation of communities, groups and individuals in inventorying

For the purpose of inventorying the element and its inclusion in the National ICH Register the following activities have been carried out by the members of the Committee:

- Meetings of the National Committee on the Safeguarding of ICH in 2012-2013 (protocols of 1,2,3,4,5 meetings).
- Field expeditions organized by the Folk Laboratory named after Korkyt Ata, Kazakh National University of Arts on inventorying ICH elements in a) Ili-Kazakh region of Xinjiang Province, PRC in 2011; b) Kazakh populated regions of Bayan Olgy, Khobda, Nalayhy, Ulan Bator in Mongolia in 2012; c) joint expedition with Turksoy in Karagandy region, central Kazakhstan in 2012; d) organized with the support of UNESCO Cluster Office in Almaty expedition of the National ICH Committee to the South Kazakhstan (Shymkent, Turkestan, Arys, Sary Agash, Kazygurt); e) organized with support of ICHCAP expedition to East Kazakhstan region (Oskemen, Semey, Aayagoz, Abay, Tarbagatay, Kurshim, Zaisan, Aqsuat, Shubartau, Zharman, Kainar, Shygys, Zaisan, Kokpekty, Katonkaragay).
- Ethno-folk and inventory-making expeditions of ICH Committee members, researchers of Kazakh National University of Arts, State Conservatory named after Kurmangazy, Institute of Literature and Art Studies named after M.Auezov and other regional universities and institutions in the framework of «Madeni Mura» (Cultural Heritage) state program in 2004-2011. Materials collected in the course of expeditions have been published in scientific journals, «Madeni Mura» online database, music anthologies. Inventory cards of the bearers and practitioners, audio records and other research findings are stored in the archives of the abovementioned institutions.

6. Description of the element.

Archaeologic findings of Togyzkumalak early drawings and stone boards found in different regions of Kazakhstan signify ancient roots of the game. During Soviet government the game was banned for 25 years till 1943. Later in 1960's with the attempts of Kazakh intelligentsia M.Auezov, K.Kuanysbayev and K.Kauketaev Togyzkumalak started to revive. Only after gaining independence in 1991 the game became widely practiced and popular again.

Often called "shepherds' algebra" the game Togyzkumala (nine stones) is centered on number 9, considered sacred by Turkic people. It could equally be played indoors with a carved board and stones or outdoors by digging holes in the ground and using natural stones.

Classic game is played by two players on a rectangular board, with two sets of 9 oblong holes (“*otau*”) confronting each other and two big collector holes in the middle (“*kazan*” - cauldron). Each hole is named from left to right (1 – “*art*”, 2 – “*tekturmas*”, 3 – “*atotpes*”, 4 – “*atsyratar*”, 5 – “*bel*”, 6 – “*belbasar*”, 7 – “*qandyaqpan*”, 8 – “*kokmoin*” and 9 – “*mandai*”). A set of 81 stones (“*kumalak*”) is given to each player and spread by 9 in each hole.

The game is played in turns by shifting stones and collecting them into the cauldron. The first player takes 8 out of 9 stones from one of his holes and drops one by one in each successive hole counterclockwise aiming to drop the last one in the opponent’s hole. If the number of stones is even, they are transferred to that player’s cauldron. Each player has a right for “*tuzdyq*” – first hole to have 3 stones in it. Every stone falling into “*tuzdyq*” is transferred to the cauldron of the player on whose side it is located. The game is played until one of the players collects more than 81 stones in his/her cauldron (win) or until both collect 81 stones (draw). One game party can last up to 4-5 hours.

7. Modes of transmission

Knowledge and skills related to the game are transmitted from generation to generation through nonformal education by observation and inclusion and as extracurricular sports activities and courses in schools and universities.

8. The Level of Viability

- high
- average
- low
- very low

9. Are there any threats to the viability of the element and need for urgent safeguarding

- No
- Yes (if yes, please name)

10. Photo, video and audio materials

- foto
- audio
- video

11. Designated institution

Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan, Chief expert of Music Arts Department Mr. Alibek Kuzerbayev

Address: Orynbor 8 Street, porch 14, Astana 010000, Kazakhstan, tel.: +7 7172 740517, email: a.kuzerbayev@mks.gov.kz

